

EKONOMİ BÖLÜMÜ SEKTÖREL NOTLAR

COVID-19 SÜRECİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ VE MART-2021 İTİBARIYLA GÖRÜNÜM

ÖZET

Salgına karşı son bir yıl içerisinde izlenen makroekonomik politikaların desteğiyle sektör bilançosunda belirgin ve hızlı bir genişleme görülürken, fonlamada kısa süreli kaynakların payı artmıştır. 2020 son çeyreğinde meydana gelen faiz artışının net faiz gelirinde ve faiz marjında yarattığı belirgin kayıp ve kambiyo zararındaki keskin artış 2021 ilk çeyreğinde sektörün kârlılığına olumsuz yönde tesir etmiştir. Raporlama standartlarında geçici olarak yapılan tadiller nedeniyle sektörün aktif kalitesi, kârlılığı, öz kaynakları ve sermaye yeterliliğinin finansal tablolarda sunulan verilerin ötesinde bir yaklaşımla değerlendirilmesi; Haziran-2021 döneminde uluslararası raporlama standartlarına paralel bir uygulamaya yeniden dönülmesi hâlinde yılın ikinci yarısında finansal vaziyetin takibi önem kazanmaktadır.

Mart-2020 döneminde ortaya çıkan, etkisi hızlı ve keskin şekilde günlük yaşamda ve iş hayatında hissedilen salgın krizinin bir yıllık zaman zarfında Türk bankacılık sektörü üzerinde yarattığı değişim BDDK'nın Mart-2021 verilerini yayımlaması ile bir ölçüde de olsa analiz edilebilir hale gelmiştir. Ancak, salgın süresince bankaları ve reel sektörü desteklemek amacıyla, Avrupa ülkelerine benzer şekilde, muhasebe ve raporlama standartlarında gerçekleştirilen değişiklikler bazı finansal verilere ihtiyatlı yaklaşılması gereğini doğurmaktadır. Sorunlu krediler, dönem kârı ve sermaye yeterliliği finansal tabloların sunduğu profilin ötesinde sorgulanması gereken konulardır. Aşağıda temel bilanço kompozisyonunda son bir yılda meydana gelen değişim özetlenmekte, kâr/zarar analizi, sorunlu krediler ve kredilerin reel sektöre dağılımları ayrı notlarda irdelenmektedir.

Tablo 1. Salgın Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançosunun Görünümü

Türk Bankacılık Sektörü Bilanço Kalemleri / Milyon TL				31.03.2020-31.03.2021 Değişim		
	31.03.2020	31.12.2020	31.03.2021	Nominal	Reel	USD
Toplam Aktifler	4.871.869	6.106.415	6.488.253	33,2%	14,6%	5,7%
Krediler	2.896.521	3.576.375	3.777.276	30,4%	12,2%	3,5%
Sorunlu Krediler	151.526	152.560	149.524	-1,3%	-15,1%	-21,7%
Ayrılan Özel Karşılıklar (Üçüncü Aşama-Beklenen Kredi Zararı)	104.355	114.324	114.042	9,3%	-5,9%	-13,3%
Menkul Kıymetler	748.419	1.022.643	1.078.120	44,1%	24,0%	14,4%
Toplam Mevduat (Katılım F. Dâhil)	2.796.185	3.455.314	3.642.921	30,3%	12,1%	3,4%
- Vadesiz Mevduat	757.483	1.126.424	1.169.009	54,3%	32,8%	22,4%
- Vadeli Mevduat	2.038.701	2.328.891	2.473.912	21,3%	4,4%	-3,6%
Merkez Bankasına ve Para Piy.Borçlar + Repo	313.724	568.161	645.732	105,8%	77,1%	63,6%
Bankalara Borçlar	560.666	657.630	714.516	27,4%	9,7%	1,0%
İhraç Edilmiş Menkul Kıymetler	210.247	224.114	239.732	14,0%	-1,9%	-9,6%
Sermaye Benzeri Borçlanma Araçları	140.493	159.365	172.647	22,9%	5,8%	-2,5%
Toplam Özkaynaklar	499.340	599.591	603.887	20,9%	4,1%	-4,1%
Ödenmiş Sermaye	109.282	125.089	129.351	18,4%	1,9%	-6,4%
Yedek Akçeler	337.305	372.101	426.260	26,4%	8,8%	1,4%
Dönem Kârı	15.347	58.503	16.006	4,3%	-10,2%	-17,5%

Kaynak: BDDK Aylık Bülten (<https://www.bddk.org.tr/bultenaylik>)

* Reel değişim, TCMB'den elde edilen Mart-2020 / Mart-2021 dönemine ait %16,19'luk enflasyon oranı kullanılarak hesaplanmıştır. [Reel değişim= (1+Nominal Değişim)/(1+Enflasyon)-1]

http://www3.tcmb.gov.tr/enflasyonecalc/enflasyon_hesaplayici.html

** USD değişim, BDDK'nın USD olarak yayımladığı ilgili tarihlere ait finansal tablolardaki tutarlar arasındaki değişimdir.

- 1) Salgın döneminde sektörün bilanço büyüklüğü (aktifleri) nominal %33,3, reel %14,6, USD bazında %5,7 büyümüştür. Aktifler içinde sorunsuz kredilerde %30,4 (reel %12,2) ve menkul kıymetlerde %44,1'lik (reel %24) artışlar dikkat çekmektedir.

2021'in ilk üç ayında ise sektörün aktifleri %6,3 (reel %2,5), sorunsuz kredileri %5,6 (reel %1,8), mevduatı %5,4 (reel %1,7) yükselmiştir.

- 2) Bilanço büyümesinin ağırlıklı mevduat (%30,3 artış) ve menkul kıymetlerin teminat olarak kullanıldığı kısa süreli Merkez Bankası ve para piyasası fonlaması ile (%106 artış) sağlandığı görülmektedir. Merkez Bankası ve repo dâhil para piyasası kaynaklı fonlamanın pasifteki payının %6'dan %10'a çıkması dikkat çekicidir. Olağan şartlarda bu tür kısa süreli fonlamaların kredi ve menkul kıymetlerde kullanılmaması ve bilançodaki payının düşüklüğü tercih edilmektedir. Bu kalemlerde 331 milyar TL'lik artış meydana gelirken, detaylı olarak bakıldığında aktiflerde likit varlıklarda (Nakit, Merkez Bankası'ndan Alacaklar, Para Piyasasından Alacaklar, Bankalardan Alacaklar kalemleri) 204 milyar TL'lik artış meydana gelmiştir. Dolayısıyla kısa süreli fonlamanın önemli bir kısmının likit varlıkların, bir kısmının ise diğer varlıkların finansmanında kullanıldığı belirtilebilir.
- 3) Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, kısa süreli fonlamanın payındaki artış dışında, sektörün ana kalemlerinin bilanço içindeki paylarında önemli değişiklikler meydana gelmemiştir.

Tablo 2. Temel Bilanço Kalemlerinin Bilanço Payı

Temel Kalemlerin Bilanço Payı	31.03.2020	31.03.2021
Krediler	59%	58%
Sorunlu Krediler	3,1%	2,3%
Menkul Kıymetler	15%	17%
Toplam Mevduat (Katılım F. Dâhil)	57%	56%
Merkez Bankasına ve Para Piy.Borçlar + Repo	6%	10%
Toplam Özkaynaklar	10%	9%

Tablo 2’de verilen ve Grafik 2’de yakın ilişkisi gözlemlenen veriler üzerinden hesaplanan korelasyon katsayısı ise 0,97’dir. Tam korelasyonun 1 olduğu dikkate alındığında, TÜİK sanayi üretimi verilerinin önceki yılın aynı ayına göre değişimi ile OSTİM OSB elektrik tüketimi verilerinin önceki yılın aynı ayına göre değişimi arasında çok yakın bir korelasyon bulunmaktadır.

- 4) Sendikasyon ve sekürizasyon kredileri Mart-2020 dönemindeki 28,3 milyar USD’den, %8’lik düşüşle 26,1 milyar USD’ye gerilemiştir.
- 5) Yukarıda sektörün büyümesine ilişkin konsolide olarak sunulan veriler sermaye yapılarına göre banka grupları bazında değerlendirildiğinde, son bir yıllık dönemde dikkat çekici sonuçlara ulaşılmaktadır. İzlenen makro politikalar ve kamu bankalarının davranışlarının yol açtığı farklılaşma belirgin şekilde görülmektedir.

Tablo 3. Sermaye Yapılarına Göre Banka Gruplarının Bilanço Gelişimi

31.03.2020-31.03.2020 Dönemi		Mevduat ve Katılım Bankaları			
Büyüme Oranı	Sektör	Kamu B.	Ö.Ulusal B.	Yabancı B.	Katılım B.
Toplam Aktifler	33,2%	46,0%	21,7%	24,4%	46,7%
Krediler	30,4%	35,0%	23,3%	24,8%	45,8%
Sorunlu Krediler	-1,3%	-1,9%	-1,0%	-5,4%	12,2%
Menkul Kıymetler	44,1%	62,3%	27,6%	30,3%	42,1%
Toplam Mevduat (Katılım F. Dâhil)	30,3%	44,1%	18,0%	22,0%	41,2%
Merkez Bankasına ve Para Piy.Borçlar + Repo	105,8%	118,8%	164,2%	74,5%	700,4%
Bankalara Borçlar	27,4%	28,0%	13,9%	36,3%	66,7%
İhraç Edilmiş Menkul Kıymetler	14,0%	23,1%	6,5%	10,8%	1051,3%
Sermaye Benzeri Borçlanma Araçları	22,9%	21,9%	25,4%	27,8%	1,1%
Toplam Özkaynaklar	20,9%	31,4%	16,9%	15,4%	27,1%
Ödenmiş Sermaye	18,4%	92,7%	3,0%	1,8%	19,5%
Yedek Akçeler	26,4%	33,1%	14,6%	28,5%	48,2%
Dönem Kârı	4,3%	-63,8%	26,5%	36,1%	28,3%

- 6) Aktif, kredi, mevduat gibi ana bankacılık kalemlerindeki büyüme kamu mevduat bankaları ile katılım bankalarında öne çıkmaktadır. Kamu bankalarının aktiflerindeki %46’lık büyüme, %21,7’lik özel ulusal banka ve %24,4’lük yabancı banka büyüme oranlarından, iki kata varacak şekilde, oldukça yüksektir. Bu farklılık diğer ana bilanço kalemlerinin gelişiminde de mevcuttur.
- 7) Kısa süreli fonlama kaynağı olan Merkez Bankası, para piyasası ve repo kaynaklarındaki artışta özel ulusal bankaların daha fazla öne çıktığı (%164 artış); yabancı bankaların ise muhtemelen ana

bankalarının gücünü kullanarak daha çok yurt içi-dışı diğer bankalardan fon sağladıkları izlenmektedir. Özel ulusal bankalarda %13,9'luk artış gösteren "bankalara borçlar" kalemi yabancı bankalarda %36,3, kamu bankalarında ise %28 yükselmiştir. (Yabancı ve kamu bankalarının sahiplik avantajını kullandıkları belirtilebilir; ancak tam anlamıyla bu tür bir yorum yapmak için yeterli veri mevcut değildir.)

Katılım bankalarının kısa süreli fonlama tutarında görünen %700'lük artış repo kaynaklıdır.

- 8) Kamu bankalarının 2020 yılında Varlık Fonu bünyesinde gerçekleştirdikleri sermaye artışı sonucu özkaynakları %31,4, ödenmiş sermayeleri %92,7 artmıştır. Özkaynaklar özel ulusal bankalarda %16,9, yabancı bankalarda %15,4 artmıştır; bu iki grubun ödenmiş sermayesi ise %1-3 gibi önemsenmeyecek bir düzeyde yükselmiştir.
- 9) Bilanço ana kalemlerinin TL ve yabancı para dağılımı aşağıdaki tablodan izlenebilmektedir.

Tablo 4. Yabancı Para Kalemlerin Bilanço Payındaki Gelişimi

Bilançoda Yabancı Kalemlerin Payı	31.03.2020	31.03.2021
Aktifler	43,6%	44,1%
Krediler	37,9%	36,0%
Menkul Kıymetler	39,3%	44,9%
Mevduat	51,7%	55,1%
Toplam Yabancı Kaynaklar	56,2%	56,8%

* Bilanço tarihindeki yabancı para kalemlerin TL karşılıklarının, ilgili kalemin toplam TL bakiyesine oranlanması yoluyla hesaplama yapılmıştır

Toplam mevduat içinde yabancı para mevduatın payı son bir yıl içinde %51,7'den %55,1'e yükselirken, toplam aktif ve pasiflerde yabancı para kalemlerin ağırlığı hafif düzeyde artmıştır. Yabancı para kredilerde 2 puana yakın bir düşüş mevcuttur.

- 10) Yabancı para kalemlerin ağırlığı sermaye yapılarına göre banka grupları bazında incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 5. Sermaye Yapılarına Göre Banka Gruplarında Yabancı Para Kalemlerin Gelişimi

Mevduat ve Katılım Bankaları	31.03.2020				31.03.2021			
Yabancı Para Kalemlerin Bilanço Payı	Kamu B.	Ö.Ulusal B.	Yabancı B.	Katılım B.	Kamu B.	Ö.Ulusal B.	Yabancı B.	Katılım B.
Aktifler	32,4%	43,8%	48,5%	55,5%	37,0%	42,3%	47,2%	53,9%
Krediler	27,8%	37,6%	39,6%	40,4%	25,8%	35,2%	36,8%	38,0%
Menkul Kıymetler	33,4%	33,7%	45,2%	76,9%	47,8%	33,9%	44,7%	62,2%
Mevduat	44,2%	55,4%	55,6%	58,5%	48,7%	58,2%	57,7%	66,5%
Toplam Yabancı Kaynaklar	44,7%	58,4%	61,8%	58,5%	46,1%	59,3%	63,5%	61,0%

Yabancı para kredilerin payının düşmesine karşın, kamu bankalarının bulundurdıkları menkul kıymetler içinde yabancı para kıymetlerin payının %33,4'den %47,8'e yükselmesi, bu banka grubunda toplam aktifler içindeki yabancı para varlıkların payının %37'ye çıkmasına yol açmıştır. Diğer banka gruplarında ise aktif ve krediler içinde yabancı para varlıkların payında azalma gözlenmiştir. Katılım bankalarında yabancı para menkul kıymetlerin payının azalması dikkat çekmektedir.

Pasif tarafında tüm banka gruplarında yabancı para kalemlerin payı artarken, bu durum katılım bankalarında daha belirgindir. Özkaynaklar haricindeki pasifler içinde yabancı kalemlerin payı kamu bankalarında %46 iken, diğer banka gruplarında %60 dolayındadır.

- 11)** Sermaye yapılarına göre mevduat ve katılım bankalarının sektörün temel büyüklüklerinden aldıkları paylar aşağıdaki tablodan izlenebilmektedir. (Mevduat/katılı fonu toplama yetkisi bulunmayan kalkınma ve yatırım bankaları hesaplama dâhil edilmemiştir.)

Tablo 6. Banka Gruplarının Sektör Payı

Mevduat ve Katılım Bankaları Paylar	Kamu B.		Ö.Ulusal B.		Yabancı B.		Katılım B.	
	31.03.2020	31.03.2021	31.03.2020	31.03.2021	31.03.2020	31.03.2021	31.03.2020	31.03.2021
Aktifler	36,4%	40,0%	33,4%	30,6%	23,2%	21,7%	7,0%	7,7%
Sorunsuz Krediler	40,5%	42,2%	31,1%	29,5%	22,3%	21,4%	6,1%	6,9%
Menkul Kıymetler	44,2%	49,6%	32,3%	28,5%	15,6%	14,1%	7,9%	7,8%
Mevduat	35,9%	39,7%	32,8%	29,7%	22,5%	21,1%	8,8%	9,5%
Toplam Yabancı Kaynaklar	37,1%	40,8%	32,9%	30,0%	22,7%	21,3%	7,2%	7,9%
Özkaynaklar	29,7%	32,2%	37,8%	36,4%	27,2%	25,8%	5,3%	5,6%

Aktiflerin %40'ına sahip olan kamu bankalarının son bir yıl içinde tüm değerlerde sektördeki payını 2-5 puan arasında artırdığı görülmektedir. Aktiflerin %7,7'sine sahip katılım bankaları da benzer şekilde tüm değerlerde sektör içindeki payını genişletmiş, kredi ve mevduat payı arasındaki fark aynı düzeyde kalmıştır. %30,6'lık aktif payına sahip özel ulusal ve %21,7'lik aktif payı edinen yabancı bankaların ise 2020 sonunda kaldırılan aktif rasyosunun da etkisiyle mevduat artışını sınırladıkları, kaynaktaki bu sınırlamanın diğer tüm kalemlere etkiye bulunduğu ve bu nedenle sektör paylarında gerileme meydana geldiği belirtilebilir.

- 12)** Sektörün 2021 ilk çeyrek konsolide kârı nominal %4,3 artış (reelde %10,2 düşüş) ile 16 milyar TL (1,9 milyar USD) düzeyinde gerçekleşmiştir. 2020 son çeyreğinde meydana gelen faiz artışları, bankaların kısa vadeli aktifleri aleyhine olan vade uyumsuzluğu üzerinden net faiz gelirinde ve faiz marjında belirgin bir kayıp yaratmış, bu durum kambiyo zararındaki keskin artışla birleşince sektörün kârlılığı olumsuz yönde etkilenmiştir. Özellikle kamu bankalarının kârındaki %64'lük düşüş dikkat çekicidir.

Faiz artışının kısa vadeli “negatif gap” üzerinden yarattığı olumsuz etkinin yılın ikinci çeyreğinden itibaren hafiflemesi ve faiz marjının yükselmesi beklenen bir durum olmakla birlikte, diğer yandan raporlama standartlarında geçici süreli değişikliklerin Haziran-2021 döneminde kalkacak olması sonucu yılın ikinci yarısından itibaren sorunlu kredilerdeki görünümün karşılıklar ve faiz geliri üzerinden kârlılığa olumsuz tesiri izlenmesi gereken önemli bir durumdur. (Banka grupları bazında detaylı kârlılık analizi ayrı bir nota konu edilmiştir.)

- 13) Sektörde takipteki kredi rasyosu %5’den %3,8’e gerilemiştir. Bankaların taşıyıcı kolonu olan aktif kalitesinin belirleyici unsuru olan bu rasyonun hâlihazırda içinde bulunulan durumu yansıtmaya düzeyine ilişkin tereddütler ve değerlendirmeler ayrı bir notta analiz edilmiştir.
- 14) Sektörde Mart-2020 döneminde %17,9, Mart-2021 döneminde %18 olan sermaye yeterlilik rasyosu son bir yıl içinde katılım bankalarında %18,6’dan %16,6’ya, özel ulusal bankalarda %18,7’den %18,4’e gerilerken, kamu bankalarında %15,3’den %16,3’e yükselmiş, yabancı bankalarda %18,6 seviyesinde kalmıştır. Ancak salgın döneminde sermaye yeterliliğine konu risklerin ve yasal özkaynakların hesaplanma metodolojisinde yapılan değişikliklerin etkisi kamuya açıklanan veriler üzerinden izlenememektedir.
- 15) Mart-2021 itibarıyla kamu ve katılım bankalarının bilanço içi ve dışı toplam yabancı para pozisyonu sıfır düzeyinde iken, özel ulusal ve yabancı bankalarda uzun pozisyon mevcuttur. İki banka grubunda da “Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Yasal Özkaynak Standart Oranı” %10 dolayındadır. Tüm banka gruplarında az miktarda bilanço içi açık pozisyon bulunmaktadır.
- 16) Vadesiz mevduatta son bir yılda meydana gelen %54’lük artışın etkisiyle sektörde vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı %27,3’den %35,5’a çıkmıştır.
- 17) Toplam nakdî kredilerin mevduata oranı %109 düzeyinde kalmıştır.

2021 yılında bankacılık sektörüne dönük beklentiler büyük ölçüde makroekonomik toparlanma, faiz ve döviz kurundaki gelişmeler ile yabancı sermaye girişine bağlıdır. Aktif kalitesinde, kredi kaynaklı muhtemel bir bozulmanın etkileri yakından izlenmelidir. Haziran-2021 dönemine kadar geçerli olan raporlama standartlarındaki değişiklikler sonucu netlikle izlenemeyen aktif kalitesinden kaynaklanan nedenlerle finansal tablolarda sunulan kârlılık, özkaynaklar ve sermaye yeterliliği üzerinde soru işaretleri mevcuttur. İmalat sanayinin pozitif görünümü ve salgının sonlanacağına dönük gelişmeler pozitif beklentileri beslemektedir. 2021 yılında hizmet sektörü ve bireylerin gelir artışına ve kredi ödeme kapasitesine ulaşmasını sağlayabilecek ve reel sektör üzerindeki finansman yükünü azaltacak enflasyon, faiz oranı ve döviz kurundaki dengeye kapı aralayacak istikrarlı ekonomik ortamın bankaların aktif kalitesinde, büyümesinde ve karlılığında belirleyici olacağı açıktır. 2021’in bankacılık sektörü bakımından kısmi toparlanma dönemi olabileceği belirtilebilir. Tüm öngörüler izlenen makro politikaların tutarlılığı ve istikrarına bağlıdır.